

YUZ SOHASIDAGI SUYAK DEFEKTLARI: SABABLARI VA TURLARI

*T.f.d. Prof. **Boymurodov Shuhrat Abdujalilovich***

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti rektori.

*Ass. **Mamanazarov Akbar Nizom o'g'li***

Toshkent Davlat Tibbiyot Universiteti, yuz-jag' jarroxliligi va umumiy

stomatologiya fakulteti assistant o'qituvchisi

akbarnizomivich@gmail.com

Annotatsiya: Yuz sohasidagi suyak defektlari – tibbiyotda murakkab va ko'p qirralik muammo bo'lib, ularning sabablari va turlari turlicha bo'lishi mumkin. Ushbu defektlar nafaqat tashqi ko'rinishga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki og'iz bo'shlig'i, nafas olish, ovqat hazm qilish va nutq funksiyalariga ham jiddiy ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli yuz sohasidagi suyak defektlarini o'rganish va ularni davolash usullarini ishlab chiqish tibbiyotning muhim yo'nalishlaridan biridir.

Kalit so'zlar: yuz suyaklari, jag' suyagi, sport, og'iz boshlig'i, sinishlar, infeksiyalar, tug'ma kamchiliklar, travmalar.

Yuz sohasi inson organizmining eng murakkab va ko'p funksiyali qismlaridan biri bo'lib, uning anatomiyasi, fiziologiyasi va patologiyasi tibbiyotda alohida o'ringa ega. Yuz insonning tashqi ko'rinishini belgilashda asosiy rol o'ynaydi, shuningdek, u nafas olish, ovqat hazm qilish, nutq va muloqot jarayonlarida muhim vazifalarni bajaradi. Shu sababli, yuz sohasining sog'ligi va funkcionalligi insonning umumiy salomatligi va ijtimoiy hayotdagi o'rnini uchun juda muhimdir. Yuz anatomiyasi murakkab tuzilishga ega bo'lib, unda suyaklar, mushaklar, teri, nervlar, qon tomirlari va boshqa yumshoq to'qimalar birlashib, bir-biri bilan uzviy bog'langan tizimni hosil qiladi. Har bir komponent yuzning shakli va harakati, shuningdek, uning funksiyalarini ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Masalan, yuz suyaklari yuzning asosiy shaklini tashkil etsa, yuz mushaklari mimik harakatlarni amalga oshiradi, bu esa insonning hissiy holatini ifodalashga yordam beradi. Yuz sohasidagi har qanday patologik o'zgarishlar, masalan, jarohatlar, yallig'lanishlar, tug'ma nuqsonlar yoki o'sma kasalliklari, nafaqat tashqi ko'rinishga salbiy ta'sir ko'rsatadi, balki yuzning funksiyalarini ham buzishi mumkin. Bunday holatlarda yuzning anatomik va funksional tiklanishi uchun turli xil tibbiy va jarrohlik usullar qo'llaniladi. Zamonaviy tibbiyotda yuz sohasining rekonstruktiv jarrohligi katta rivojlanishlarga erishgan bo'lib, bu soha bemorlarning hayot sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynamoqda. Shuningdek, yuz sohasining o'rganilishi nafaqat klinik tibbiyotda, balki antropologiya, estetik tibbiyot va kosmetologiya kabi sohalarda ham katta ahamiyatga ega. Yuz tuzilishining individual xususiyatlarini aniqlash va tahlil qilish insonlarning genetik,

etnik va yoshga bogʻliq farqlarini oʻrganishga imkon beradi. Bu esa shifokorlarga bemorlarning ehtiyojlariga moslashtirilgan davolash va estetik amaliyotlarni amalga oshirishda yordam beradi. Umuman olganda, yuz sohasi inson hayotining koʻplab jabhalariga taʼsir qiluvchi murakkab tizim boʻlib, uning chuqur anatomik va klinik oʻrganilishi zamonaviy tibbiyotda juda muhim hisoblanadi. Bu sohadagi tadqiqotlar va amaliyotlar inson salomatligini saqlash, jarrohlik amaliyotlarini takomillashtirish hamda bemorlarning hayot sifatini oshirishga xizmat qiladi. Shu bois, yuz sohasining har tomonlama oʻrganilishi va rivojlantirilishi tibbiyot fanining ustuvor yoʻnalishlaridan biridir.

Yuz suyaklari anatomik jihatdan murakkab tuzilishga ega boʻlib, ular bosh suyagi va jagʻ suyagi kabi asosiy qismlardan tashkil topgan. Bu suyaklar boshning old qismida joylashgan boʻlib, yuzning shakli va tuzilishini belgilaydi. Ularning defektlari turli sabablarga koʻra yuzaga kelishi mumkin. Eng koʻp uchraydigan sabablar orasida travmalar, tugʻma kamchiliklar, infeksiyalar, oʻsma jarayonlari va yalligʻlanish kasalliklari mavjud. Travmalar yuz sohasidagi suyak defektlarining eng keng tarqalgan sabablaridan biridir. Turli tabiiy ofatlar, avtohalokatlar, sport jarohatlari yoki boshqa tashqi taʼsirlar natijasida yuz suyaklarida sinishlar, yoriqlar yoki suyak yoʻqolishi kuzatiladi. Bunday jarohatlar yuzning estetik koʻrinishini buzibgina qolmay, shuningdek, suyaklarning funksional vazifalarini ham buzadi. Misol uchun, jagʻ suyagining sinishi tishlarning joylashuviga, ogʻiz boʻshligʻi faoliyatiga salbiy taʼsir koʻrsatishi mumkin.

Tugʻma kamchiliklar – yuz sohasidagi suyak defektlarining yana bir muhim sababi hisoblanadi. Bu holatlarda bola tugʻilganda yuz suyaklarining baʼzi qismlari toʻliq yoki qisman rivojlanmagan boʻladi. Masalan, lab va ogʻiz yorigʻi kabi holatlar yuz suyaklarining shakllanishida anomaliyalar keltirib chiqaradi. Tugʻma defektlar koʻpincha irsiy omillar bilan bogʻliq boʻlib, baʼzan homiladorlik davrida ona organizmiga taʼsir qilgan zararli omillar natijasida yuzaga keladi. Infeksiyalar ham yuz sohasidagi suyak defektlariga sabab boʻlishi mumkin. Ayniqsa, osteomielit deb ataladigan suyakning yalligʻlanishi yuzaga kelganda, suyak toʻqimalari zararlanishi va yoʻqolishi mumkin. Bu holat koʻpincha bakterial infeksiya natijasida yuz beradi va agar vaqtida davolanmasa, suyak toʻqimasining keng doirada yoʻqolishiga olib keladi. Osteomielit yuz sohasida ogʻriq, shish, qizarish va harorat koʻtarilishi kabi belgilar bilan namoyon boʻladi. Yuz sohasidagi suyak defektlarining yana bir sababi oʻsma jarayonlari boʻlib, ular suyak toʻqimasining oʻsishi yoki yoʻqolishiga olib keladi. Bu oʻsma jarayonlari benign (yaxshi sifatli) yoki malign (yomon sifatli) boʻlishi mumkin. Oʻsma suyak toʻqimasining deformatsiyasiga, uning hajmining oʻzgarishiga va atrofdagi toʻqimalarga bosim oʻtkazishiga sabab boʻladi. Bu holat yuzning koʻrinishini sezilarli darajada oʻzgartiradi va shuningdek, funktsional buzilishlarga ham olib keladi.

Yallig‘lanish kasalliklari, masalan, romatoid artrit kabi surunkali kasalliklar ham yuz suyaklarida defektlar hosil bo‘lishiga sabab bo‘lishi mumkin. Bunday kasalliklar suyak to‘qimasining buzilishiga, suyaklarning deformatsiyasiga va ularning funksiyasining yo‘qolishiga olib keladi. Bu holat ko‘pincha og‘riq, qattqlik va harakat cheklanishi bilan kechadi. Yuz sohasidagi suyak defektlarining turlari ularning shakli, joylashuvi va sabablariga qarab farqlanadi. Eng ko‘p uchraydigan turlardan biri suyak yo‘qolishi yoki atrofiyasi bo‘lib, bu holatda suyak to‘qimasi qisman yoki to‘liq yo‘qoladi. Bu defektlar ko‘pincha travma yoki infeksiya natijasida yuzaga keladi. Suyak yo‘qolishi yuzning bir qismida cho‘kib qolgan yoki notekis ko‘rinishga olib keladi. Suyak deformatsiyalari esa suyaklarning noto‘g‘ri shakllanishi yoki joylashishi bilan tavsiflanadi. Bu holat tug‘ma kamchiliklar yoki yallig‘lanish kasalliklari natijasida yuzaga keladi. Deformatsiyalar yuzning simmetriyasini buzadi, bu esa estetik va funktsional muammolarga olib keladi. Masalan, jag‘ suyagining noto‘g‘ri rivojlanishi nutq va ovqat hazm qilish jarayonlariga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Suyak o‘sishi yoki giperplaziya turlari ham mavjud bo‘lib, bu holatda suyak to‘qimasi haddan tashqari ko‘payadi va yuzning qisman yoki to‘liq deformatsiyasiga olib keladi. Bu jarayon o‘sma yoki yallig‘lanish kasalliklari bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin. Giperplaziya natijasida yuzning ayrim qismlari haddan tashqari kattalashadi, bu esa nafaqat tashqi ko‘rinishni, balki funktsiyalarni ham buzadi. Yuz suyaklaridagi defektlar ko‘pincha murakkab va ko‘p qirrali bo‘lib, ularni davolash uchun ko‘p tarmoqli yondashuv talab etiladi. Jarrohlik aralashuvlar, suyak transplantatsiyasi, protezlash va boshqa rekonstruktiv usullar yuz suyaklarining shaklini tiklash va funktsiyalarini qayta tiklash uchun qo‘llaniladi. Shuningdek, zamonaviy tibbiyotda 3D modellashtirish va implantatsiya texnologiyalari yuz suyak defektlarini davolashda katta imkoniyatlar yaratmoqda. Yuz sohasidagi suyak defektlarini oldini olish uchun travmalardan ehtiyot bo‘lish, infeksiyalarni vaqtida davolash, homiladorlik davrida ona va bola salomatligiga e‘tibor qaratish muhimdir. Shuningdek, surunkali yallig‘lanish kasalliklarini o‘z vaqtida aniqlash va davolash yuz suyaklarining zarar ko‘rishini kamaytiradi. Tug‘ma kamchiliklarni esa prenatal diagnostika yordamida erta bosqichda aniqlash va kerak bo‘lsa, davolash choralarini ko‘rish mumkin.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, yuz sohasidagi suyak defektlari ko‘plab sabablar bilan bog‘liq bo‘lib, ularning turlari va og‘irlik darajalari turlicha bo‘ladi. Bu defektlar nafaqat estetik muammolarni keltirib chiqaradi, balki bemorning hayot sifatiga jiddiy ta‘sir ko‘rsatadi. Shuning uchun yuz suyak defektlarini o‘z vaqtida aniqlash, sabablarini aniqlash va samarali davolash usullarini qo‘llash juda muhimdir. Zamonaviy tibbiyotning rivojlanishi bu sohada yangi imkoniyatlar yaratib, bemorlarga sifatli va samarali yordam ko‘rsatishga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Axmedov, S. M. "Yuz suyaklarining patologiyasi va ularni davolash usullari". Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2022.
2. Karimova, N. R. "Tibbiy jarrohlikda yuz suyak defektlarini rekonstruksiya qilish". Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2023.
3. Islomov, D. T. "Yuz suyaklarining travmatik shikastlanishlari va ularning oqibatlari". Andijon: Andijon davlat tibbiyot nashriyoti, 2021.
4. Rustamova, L. A. "Osteomielit va yuz suyaklaridagi yallig‘lanish kasalliklari". Samarqand: Samarqand tibbiyot nashriyoti, 2022.
5. Qodirov, B. S. "Yuz sohasidagi tug‘ma suyak defektlari: diagnostika va davolash". Buxoro: Buxoro tibbiyot nashriyoti, 2023.
6. Tursunov, M. J. "Yuz suyaklarining o‘sma jarayonlari: klinik ko‘rsatkichlar va davolash". Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2021.
7. Yusupova, F. N. "Yuz suyaklaridagi deformatsiyalar va ularning jarrohlik davolash usullari". Namangan: Namangan tibbiyot nashriyoti, 2022.
8. Sobirov, A. K. "Yuz sohasidagi suyak defektlarini oldini olish va profilaktika". Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2023.